

Міністерство освіти і науки України

Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна

Кафедра економічної теорії та економічних методів управління

“ЗАТВЕРДЖУЮ”

Проректор з науково-педагогічної
роботи

Пантелеймонов А.В.

“ _____ ” _____ 20__ р.

Програма навчальної дисципліни

Історія економіки та економічної думки

Рівень вищої освіти	<u>перший (бакалаврський)</u>
Галузь знань	<u>05 Соціальні та поведінкові науки</u>
Спеціальність	<u>051 Економіка</u>
Освітня програма	Економіка та економічна політика
Вид дисципліни	обов'язкова
Факультет	економічний

Програму рекомендовано до затвердження Вченою радою економічного факультету

“22” червня 2018 року, протокол № 7

РОЗРОБНИК ПРОГРАМИ: Лісовицький Володимир Миколайович, д.е.н., професор,
професор кафедри економічної теорії та економічних методів управління

Програму схвалено на засіданні кафедри економічної теорії та економічних методів
управління

Протокол від “01 червня 2018 року № 10

Завідувач кафедри економічної теорії та економічних методів управління

_____ Гриценко А.А.
(підпис) (прізвище та ініціали)

Програму погоджено методичною комісією економічного факультету Харківського
національного університету імені В.Н. Каразіна

Протокол від “21” червня 2018 року № 9

Голова методичної комісії економічного факультету

_____ Свтушенко В.А.
(підпис) (прізвище та ініціали)

ВСТУП

Програма навчальної дисципліни «Історія економіки та економічної думки» складена відповідно до освітньо-професійної програми підготовки першого (бакалаврського) рівня вищої освіти

Спеціальності (напрямку) 051 Економіка

1. Опис навчальної дисципліни

Програма навчальної дисципліни складається з таких розділів:

1. Господарство та економічна думка епохи аграрної цивілізації.
2. Світове господарство та економічна думка епохи індустріальної цивілізації та формування засад постіндустріального суспільства.

1.1 Мета та завдання навчальної дисципліни

1.1. Метою викладання навчальної дисципліни є формування знань про історичний розвиток господарства та економічної думки країн європейської цивілізації для розуміння генезису та закономірностей функціонування економічних систем.

1.2. Основними завданнями вивчення дисципліни є на методологічних засадах цивілізаційної парадигми розвитку суспільства сформувати сучасне економічне мислення та світогляд студентів, забезпечити засвоєння ними знань і методів історичного аналізу економічних процесів.

1.3. Кількість кредитів - 7

1.4. На вивчення навчальної дисципліни відводиться 210 годин.

1.5. Характеристика навчальної дисципліни	
нормативна	
Нормативна / обов'язкова	
Денна форма навчання	Заочна (дистанційна) форма навчання
Рік підготовки	
1-й	
Семестр	
1-й	
Лекції	
32 год.	
Практичні, семінарські заняття	
32 год.	
Лабораторні заняття	
год.	
Самостійна робота	
146 год.	
Індивідуальні завдання	
год.	

1.5. Заплановані результати навчання

Знати:

- основні закономірності виникнення і розвитку господарських форм і систем та економічних уявлень про конкретні економічні ситуації;
- економічні концепції основних шкіл і напрямів економічної думки та досягнення видатних вчених-економістів.

Вміти:

- аналізувати економічні ситуації з позицій різних наукових концепцій;
- користуватися категоріально-понятійним апаратом, запропонованим різними школами;
- простежувати взаємозв'язок дій у сфері економічної політики з теоретичними концепціями минулого і сьогодення.

2. Тематичний план навчальної дисципліни

Розділ 1. Господарство та економічна думка епохи аграрної цивілізації

. Тема 1. Історія економіки і економічної думки як науки.

Сполучення історичного та логічного в економічному аналізі.

Функції та завдання економічної історії і історії економічної думки для формування сучасного економічного мислення та світогляду студентів.

Підходи до періодизації історії економіки та економічної думки. Творча роль дисципліни у системі сучасних економічних наук.

Джерела вивчення історії економіки і економічної думки

Тема 2. Господарство первісного суспільства та його еволюція на етапі ранніх цивілізацій

Основні етапи господарської еволюції первісного суспільства.

Форми господарського устрою первісної доби. Еволюція знарядь праці та форм суспільної організації у епоху палеоліту, мезоліту, неоліту. Трипільська культура.

Господарство країн Стародавнього Сходу. Іригаційні системи. Державний та общинний сектори економіки. Особливості східного рабства.

Відображення господарських процесів в економічній думці. «Повчання

гераклеопільського царя своєму сину Меріхару», «Речення Іпусера». Закони вавилонського царя Хаммурапі. Староіндійський трактат «Артхашастра». Економічна думка

Стародавнього Китаю. Трактат «Гуань Цзи»

Тема 3. Особливості господарського розвитку та економічної думки періоду формування світових цивілізацій

Економічний розвиток античних держав. Міста-поліси. Розвиток ремесла. Античне рабство. Грецька колонізація. Економічна думка Стародавньої Греції у працях Ксенофонта, Платона, Аристотеля.

Плантаційне рабство Стародавнього Риму. Торгівля та грошова система. Криза рабовласницького ладу. Колонат та пекулії. Економічна думка у працях Катона, Варрона, Колумелли. Аграрні реформи братів Гракхів. Економічні ідеї раннього християнства.

Тема 4. Господарство та економічна думка суспільств європейської цивілізації у період середньовіччя

Характерні риси і періодизація феодального господарства. Форми феодального землеволодіння. Залежність селян. Форми феодальної ренти. Комутація. Середньовічне місто. Цехова організація ремесла. Торгові гільдії. Магдебурзьке право. Зовнішня

торгівля. Основні торговельні шляхи Середньовіччя. Грошовий обіг. Економічний розвиток Київської Русі.

Основні пам'ятники суспільно-економічної думки раннього середньовіччя:

«Салічна правда», «Правда Руська», «Капітулярій про вілли».

Економічні ідеї середньовічних схоластів. Фома Аквінський.

Салічна правда», «Правда Руська», «Капітулярій про вілли».

Економічні ідеї середньовічних схоластів. Фома Аквінський.

Розділ 2. Світове господарство та економічна думка епохи індустріальної цивілізації та формування постіндустріального суспільства

Тема 1. Формування передумов ринкової економіки в країнах європейської цивілізації (XVI – перша половина XVII ст.)

Передумови виникнення ринкового господарства у період пізнього феодалізму. Економічні причини та наслідки Великих географічних відкриттів. Виникнення колоніальних імперій. «Революція цін». Формування світового ринку. Торговельні біржі і торговельні компанії.

Первісне нагромадження капіталу. Нееквівалентний обмін з колоніями. Работоргівля. Формування верстви найманих робітників. «Огороджування».

Виникнення і розвиток мануфактур. Типи мануфактурного виробництва Особливості первісного нагромадження у різних країнах (Нідерланди, Франція, Німеччина, США).

Еволюція аграрних відносин в Україні у козацько-гетьманський період. Передумови розвитку буржуазних відносин після Визвольної війни 1648- 1654 рр. «Вторинне видання кріпацтва». Криза кріпосницької системи господарства.

Меркантилізм – перша економічна школа. Теорії грошового балансу (В.Стаффорд, Г. Скаруффі). Теорії торговельного балансу (Т.Ман, А. Монкретьєн. Ж. Кольбер). Меркантилістські погляди І.Посошкова, Ф.Прокоповича.

Тема 2. Розвиток ринкового господарства в період становлення національних держав (друга половина XVII – перша половина XIX ст.) і виникнення класичної політичної економії

Сутність промислової революції. Створення робочих машин. Використання парового двигуна. Виникнення машинобудівної галузі. Економічні і соціальні наслідки промислової революції. Індустріалізація у країнах Західної Європи та у США.

Формування світового господарства. Розвиток міжнародної торгівлі. Утворення колоніальної системи. Дворівневий характер світового господарства.

Виникнення ідей класичної школи. Економічні погляди У. Петті.

Економічні ідеї фізіократів. «Економічна таблиця» Ф.Кене. Економічна система А. Сміта.

Теорія трудової вартості. Економічне вчення Д.Рікардо. Теорія порівняльних витрат і міжнародного обміну.

Еволюція класичної школи у працях Ж.Б. Сея і Д.С. Мілля.

Критика класичної школи. Т.Р. Мальтус. Історична школа в Німеччині. Утопічний соціалізм.

Тема 3. Ринкове господарство та економічна думка країн європейської цивілізації в період формування світового господарства

Загострення протиріч світового господарства. Формування великих підприємств-монополій. Проблема розробки ефективної економічної політики фірм. Маржиналістська

революція і її зв'язок зі змінами у світовому господарстві. Основні школи маржиналістського напрямку (Австрійська, Лозаннська, Кембріджська, Американська).

Економічні наслідки Першої світової війни. Посилення монополізації економіки. Державно-монополістичні тенденції. Тимчасова стабілізація економіки у другій половині 20-х років ХХ ст. Велика депресія 1929 – 1933 років. Фінансові банкрутства. Падіння рівня виробництва, зростання безробіття. «Новий курс» Ф.Д. Рузвельта.

Зміни у господарствах країн західної цивілізації та їх відображення у теоретичній концепції Д.М. Кейнса. Економічна програма кейнсіанства.

Тема 4. Господарство і економічна думка в період державно-монополістичного розвитку суспільств європейської цивілізації

Світова система господарства у другій половині ХХ ст. Підсумки Другої світової війни. Стан економіки країн Західної Європи, США, Японії. «План Маршала». Прискорений розвиток Німеччини і Японії: причини і наслідки. Інтеграційні процеси у світовому господарстві. Створення Європейської економічної спільноти. ТНК і їх роль у світовому господарстві. Розпад колоніальної системи і проблеми господарства країн, що розвиваються.

Основні напрями розвитку світової економічної думки: неокейнсіанство (Р.Харрод, Є.Домар, Е.Хансен, Д.Хікс), неолібералізм (Л.Хайек, В.Ойкен, Л.Ерхард), інституціоналізм (Д.К. Гелбрейт, Р.Хейлбронер, Е.Тофлер).

Тема 5. Світове господарство та основні напрями економічної думки на етапі інформаційно-технологічної революції (кінець ХХ – початок ХХІ ст.)

Структурна та системна криза провідних індустріальних країн Заходу. Входження в постіндустріальну стадію розвитку. Посилення інтернаціоналізації і глобалізації світового господарства.

Розпад соціалістичної системи господарства і ринкові перетворення у країнах державного соціалізму. Економічні реформи у країнах Східної Європи. Економічні реформи у КНР.

Неокласичне відродження у економічній науці. Неоконсервативні течії: неолібералізм, нова класична макроекономіка (теорія пропозиції, теорія раціональних очікувань).

Неоінституціоналізм (Р.Коуз, А.Алчіан, Д.Норт).

Тема 10. Економічний розвиток України в умовах радянської економічної системи і формування засад ринкового господарства та його трактування в економічній думці

Соціалістичний експеримент як прояв кризи індустріального суспільства. Усуспільнення засобів виробництва. Ленінський план побудови соціалізму. Прискорене завершення індустріалізації. Колективізація сільського господарства. Формування адміністративно-командної системи.

Криза державного соціалізму і спроби його реформування. Реформа 1965 року, Перебудова.

Економічне становище України та основні напрями економічної політики в період переходу до ринкових відносин. Проблеми реформування економіки на сучасному етапі становлення України.

Проблеми власності, товарно-грошових відносин, удосконалення господарського механізму у працях українських вчених-економістів.

Криза політекономії соціалізму і формування основ сучасної концепції господарювання.

3. Структура навчальної дисципліни

Назви розділів і тем	Кількість годин											
	денна форма						заочна форма					
	усього	у тому числі					усього	у тому числі				
		л	п	лаб.	інд.	с. р.		л	п	лаб.	інд.	с. р.
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Розділ 1. Господарство та економічна думка епохи аграрної цивілізації												
Тема 1. Історія економіки та економічної думки як науки	16	2	2			12						
Тема 2. Господарство первісного суспільства та його еволюція на етапі ранніх цивілізацій	26	4	4			18						
Тема 3. Особливості господарчого розвитку та економічної думки періоду формування світових цивілізацій	26	4	4			18						
Тема 4. Господарство та економічна думка суспільств європейської цивілізації у період середньовіччя	14	2	2			10						
Разом за розділом 1	82	12	12			58						
Розділ 2. Світове господарство та економічна думка епохи індустріальної цивілізації												
Тема 1. Формування передумов ринкової економіки у країнах європейської цивілізації. Вчення меркантилістів.	8	4	4			16						
Тема 2. Розвиток ринкового господарства в період становлення національних держав і виникнення класичної політичної економії	8	4	4			16						
Тема 3. Ринкове господарство та економічна думка країн європейської цивілізації в період формування світового господарства.	8	4	4			16						
Тема 4. Господарство та економічна думка в період державно-монополістичного розвитку суспільств європейської цивілізації	4	2	2			12						

Тема 5. Світове господарство та основні напрями економічної думки на етапі інформаційно-технологічної революції.	8	4	4			16					
Тема 6. Економічний розвиток України в умовах радянської системи і формування засад ринкового господарства та його трактування в економічній думці.	4	2	2			12					
Разом за розділом 2	128	20	20			88					
Усього годин	210	32	32			146					

4. Теми семінарських (практичних, лабораторних) занять

№ з/п	Теми		Кількість годин
	Розділ 1		
1	Тема 1		2
2	Тема 2		4
3..	Тема 3		4
4	Тема 4		2
	Розділ 2		
1	Тема 1		4
2	Тема 2		4
3	Тема 3		4
4	Тема 4		2
5	Тема 5		4
6	Тема 6		2

5. Завдання для самостійної роботи

№ з/п	Назва теми	Кількість годин	Форма контролю
1	Класична школа: етапи розвитку	76	Контрольна робота
2	Основні школи маржиналістського напрямку	70	Контрольна робота
	Разом	146	

6. Індивідуальні завдання.

Не передбаченні планом.

7. Методи контролю

1. Усне опитування на семінарських заняттях.
2. Розв'язання задач з історії економіки на практичних заняттях, перевірка самостійного рішення задач.
3. Перевірка письмових контрольних робіт.
4. Екзамен.

Контроль рівня знань є невід'ємною складовою навчального процесу. Оцінювання знань студентів з дисципліни «Історія економіки та економічної думки» враховує всі види занять, передбачених навчальним планом. Перевірка знань та навичок студентів проводиться за допомогою поточного, проміжного й підсумкового контролю.

Під час вивчення дисципліни «Історія економіки та економічної думки» застосовуються наступні методи оцінювання знань:

- поточний контроль здійснюється на практичних заняттях під час рішення задач, розв'язання практичних завдань та кейсів;
- проміжний контроль здійснюється під час усних відповідей студентів.
- підсумковий контроль проводиться за допомогою проведення іспиту.

Результати складання екзамену оцінюються за шкалою балів, еквівалентною чотирибальній шкалі («відмінно», «добре», «задовільно», «незадовільно»).

Оцінка, еквівалентна «відмінно», виставляється, якщо студент виявив всебічно системні та глибокі знання, в повному обсязі твердо засвоїв весь програмний матеріал, вичерпно та послідовно дав відповіді на всі питання екзаменаційного білета, тісно пов'язує теорію з практикою, показує знання літератури, вміння самостійно аналізувати та тлумачити економічні норми та поняття і застосовувати їх при вирішенні завдань, правильно аргументує висновки, вміє самостійно узагальнювати матеріал і логічно його викладати, не допускаючи помилок.

Оцінка, еквівалентна «добре», виставляється, якщо студент твердо знає програмний матеріал, має навички аналізу та тлумачення економічних норм та понять, логічно відповідає на поставлені питання, не допускає суттєвих помилок.

Оцінка, еквівалентна «задовільно», виставляється, якщо студент засвоїв основний матеріал, але не знає окремих деталей, допускає неточні відповіді та формулювання понять, порушує послідовність у викладенні програмного матеріалу, має прогалини в знаннях.

Оцінка, еквівалентна «незадовільно», виставляється, якщо студент не знає значної частини програмного матеріалу, допускає суттєві помилки, не володіє навичками застосування економічних норм, які забезпечували б вирішення професійних завдань.

Підсумкова оцінка виводиться за сумою балів, набраних студентом за роботу протягом семестру (з урахуванням самостійної роботи, поточного і проміжного контролю) та за результатами підсумкового контролю

(екзамену), що дає змогу оцінити знання студентом усього курсу дисципліни.

8. Схема нарахування балів

Поточний контроль та самостійна робота												Контр. робота	Разом	Екзамен	Сума
Розділ 1			Розділ 2				Розділ 3					2	60	40	100
T1	T2	T3	T4	T5	T6	T7	T8	T9	T10	T11	T12	18			
2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	36			

T1, T2 ... T12 – теми розділів.

Шкала оцінювання

Сума балів за всі види навчальної діяльності протягом семестру	Оцінка	
	для чотирирівневої шкали оцінювання	для дворівневої шкали оцінювання
90 – 100	відмінно	зараховано
70-89	добре	
50-69	задовільно	
1-49	незадовільно	не зараховано

9. Рекомендоване методичне забезпечення

Базова література

1. Бродель Ф. Матеріальна цивілізація, економіка і капіталізм. XV – XIII вв. М.1992.
2. Історія світової економіки. Учебник для вузів./ под ред. Г.Б. Поляка, А.Н. Марковой. М. ЮНИТИ. 1999.
3. Історія економіки. Учебник./ Под ред. О.Д. Кузнецовой и И.Н. Шапкиной. М. ИНФРА. 2004.
4. Історія економічних учень. К. Знання. 2004
5. Конотопов М.В., Сметанин С.И. Історія економіки. М. 1999.
6. Лановик Б.Д., Лазарович М.В., Чайковський В.Ф. Економічна історія. Курс лекцій. К. 2000.
7. Лановик Б.Д., Матисякевич З.М., Матейко Р.М. Економічна історія України і світу. 1999.
8. Лісовицький В.М. Історія економічних вчень. Київ. «Центр учбової літератури». 2009
9. Лортикян Э.Л. Історія економічних реформ. Харків. 1999.
10. Економічна історія. Курс лекцій. Тимочко Н.О., Пучко О.А., Рудомьоткина Л.М. та ін. К. КНЕУ. 2000
11. Економічна історія України. Навчальний посібник. Харків. 2005.
12. Історія економіки та економічної думки. Навчальний посібник Харків. НТУ «ХПИ». 2010

Допоміжна література

1. Хикс Д. Теория экономической истории. Пер. с англ. М. 2003.
2. Блауг М. Экономическая мысль в ретроспективе. М.1999
3. Всемирная история экономической мысли. тт. 1–6 М. 1986–1997
4. Злупко С.М. Історія економічної теорії К. 2005
5. Історія економічних учень. тт. 1,2 Під ред. Базилевича В.Д. К. 2005
6. История экономических учений. Под ред. Автономова М. 2000
7. Лісовицький В.М. Історія економічних вчень К. 2009
8. Негоши Т. История экономической теории М.1995
9. Ядгаров Я. С. История экономических учений М. 2000